

גליון

שיחות רבינו ראש הישיבה שליט"א

שבת חנוכה פרשת וישב תשפ"א

ליל ש"ק - קידו"ר - סעודה שלישית

- טיוטה -

_____ כסלו תשפ"א _____

בה"י

"גחלי אש"

לשמיעת שיעורים ושיחות

0772-277-277

בארה"ב: 7162294771

לרפואת **יקותיאל אלעזר מנחם בן אהובה ליבא**
ולזכות **אברהם משה בן אהובה ליבא**

לזכות
ישראל בן לאה

**לתרומות ולהנצחות
ניתן לפנות למכון**

© כל הזכויות שמורות

מכון "עברא דדשא"

להוצאת ד"ת של רבינו ראש הישיבה שליט"א

טל: 03-739-5330 | פקס: 077-4703647

מייל: droshosry@droshosry.com

ניתן לפנות לקבלת הגליונות מידי שבוע

שבת חנוכה פרשת וישב תשפ"א

ליל שבת קודש:

איתא בגמרא בראש סוגיא דכבתה, 'אמר רב הונא פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול, אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, אמר רבי זירא אמר רב מתנה ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה'.

והנה אחד מהשמינים שאין מדליקין בהן בשבת הוא 'שמן שריפה' כמבואר במשנה בראש פרק במה מדליקין, שמבחינת תכונת השמן אין בו שום חסרון, שהרי הוא דולק היטב, אלא שהוויא שמן של תרומה שנטמאה שאסור באכילה אבל מותר בהנאה לכהן ולשריפה עומד - להסיק בו ולהדליק בו את הנר, ומבואר בגמרא (כג:) שאין מדליקין בו בשבת, מתוך שמצוה עליו לבערו חיישינן שמא יטה - כדי שיתבער מהר [דלא ליתי לידי תקלה ואכילה].

והקשו האחרונים (עי' מהר"ט ופני יהושע) תינח כולוהו שמינים ופתילות שאין מדליקין בהן בשבת משום שמא יטה לפי שאין דולקין יפה, שייך לאסורן בחנוכה אף בחול, כיון דכבתה זקוק לה, אבל בשמן שריפה שאינו אסור אלא משום שמצוה לבערו וחיישינן שמא יטה, א"כ אין שום טעם לאסור בחנוכה. ואכן יש שסברו דבחנוכה מותר להדליק בשמן שריפה (עי' מהר"ט שם, שו"ת תורת חסד סי' ס, ושדי חמד מערכת חנוכה אות ג). אך פשטות הגמרא דשמינים שאין מדליקין בהן אין מדליקין בהן בחנוכה, קאי גם על שמן שריפה, וטעמא בעי וכן"ל (ועי' עטרת חכמים שבת כא. ד"ה אמר רב הונא, והגהות בר"ט לפנ"י).

ואיתא בכתבי חסידים מהאמרי אמת זי"ע שאמר בשם אביו השפת אמת זי"ע, מכיון שכל הנס דחנוכה היה שיוכלו להדליק בטהרה [שהלא טומאה הותרה או דחויה בצבור], לכן אמרו חכמים שאין מדליקין בשמן תרומה טמאה בחנוכה, דהא על זה היה כל הנס.

אך צ"ע, שאם כן אין זה תלוי בדינא דכבתה זקוק לה, כי אפילו למ"ד כבתה אין זקוק לה אין להדליק בשמן טמא, מחמת שהנס היה כדי שיוכלו להדליק בטהרה. והיה אפשר לדחוק, שחז"ל לא עשו תקנה מיוחדת שלא להדליק בשמן טמא משום טעם הנ"ל בלבד,

ודייקא למ"ד כבתה זקוק לה שכל השמנים שאין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה, משום שאין דולקים יפה, הוסיפו וכללו בזה לאסור גם שמן שריפה מטעם הנ"ל. אך לכאורה הדברים לא נמסרו בדקדוק, והשפת אמת לא איירי כלל על דברי הגמרא דכבתה [דיתכן שמותר להדליק בשמן שריפה בחנוכה גם למ"ד כבתה זקוק לה, וכנ"ל], אלא קאי על בעיית הירושלמי (סוף מס' תרומות) 'מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה, אמרין דבי ר' ינאי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה, א"ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא אימא הוה אמרה לי אבוק הוה אמר מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה [אבל לכתחלה לא]' [ודברי הירושלמי הובאו בד' המהרי"ט והפנ"י, עי"ש], ועל זה אמר השפת אמת לבאר הצד בבעיית הירושלמי שאין להדליק בשמן שריפה, דהיינו טעמא משום שהנס היה על טהרה וכנ"ל.

והאחרונים פירשו שהירושלמי שאוסר להדליק בשמן שריפה איירי בישראל שיש לו תרומה טמאה - שנפלה לו מבית אבי אמו או שקנה מכה, ואסורה לישראל בהנאה של כילוי, ממה דאיתא בגמרא (שבת כו.) לענין טבל טמא, דכתיב (קרח יח, ח) 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי', בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ומינה ילפינן כשם שתרומה טהורה אסורה לישראל באכילה, ה"ה טמאה לא הותרה בהנאה אלא לכהן ולא לזר, ואסורה בהדלקה ושאר הנאות של כילוי דהוי דומיא דאכילה (עי' תוס' שבת שם פסחים לד. יבמות סו: ור"ש תרומות פ"א מ"ט) [ונחלקו אי הוי דינא דאורייתא או דרבנן (עי' ריטב"א ע"ז טו. סו: (ועי' מבי"ט ח"ב סי' קנח) ועי' ר"ש תרומות שם (ועי' תוס' יבמות שם), ועי' מל"מ פ"ב מתרומות ה"ד, ומנחת חינוך מצוה רפ ורפב)]. ואע"ג דמצוות לאו ליהנות ניתנו, איכא דס"ל דלגבי הנאה מתרומה ל"א מצוות לאו ליהנות ניתנו, או שמצוות דרבנן ליהנות ניתנו וחשיב הנאה (עי' בעה"מ ר"ה ז. מדה"ר, ועי' שערי תשובה סי' תרע"ג סק"א).

אך אי הטעם שאין להדליק נר חנוכה בשמן שריפה, הוא משום דאסור לזר ליהנות מתרומה טמאה הנאה של כילוי, צ"ב איך זה תלוי דווקא בהלכתא דכבתה זקוק לה.

ומחדש האבני נזר (מכתבי תלמידים, עי' קובץ בית אברהם אדר ב' תשל"ח) דלמ"ד כבתה אין זקוק לה לא הוי הנאה של כילוי, שהרי אפילו הדליק בשמן שמראש אין ברור שיבער, גם אם יכבה ולא יכלה השמן יצא מצותו ואין זקוק לה, וא"כ לא הוי הנאה של כילוי. והגם שצריך ליתן שמן כשיעור שידלק חצי שעה, מ"מ כיון שאין צריך שידלק בפועל בכדי שיצא מצותו, א"כ אין הכילוי המצוה, ואין כאן הנאה של כילוי. ואף שיש צורך בכילוי ברגע ההדלקה,

שהרי אם לא יתחיל כלל לדלוק לא יצא ידי מצותו, מ"מ מפורש בירושלמי (תרומות פ"א ה"ה (הובא בר"ש סוף מס' תרומות), שבת פ"ב ה"א) 'בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת, טובלת פתילה בשמן שריפה ומדלקת', דהיינו שישראלית רשאית לטבול הפתילה בשמן שריפה כדי להאיר את הדרך [ובטעם הדבר כתב הר"ש (פ"א מ"ט) משום דאיסור כילוי לזרים הוי מדרבנן, ובתוס' הרא"ש (יבמות סו:) כתב דבדבר מועט כגון הא לא אחמור (ועי' קרבן העדה שבת שם). אמנם אין ברור אם זה הפירוש בדינו של הירושלמי (עי' תשו' מעדני מלך לר"ל רבינוביץ סי' קפג-קפד)]. מה שדולק ומתכלה כל החצי שעה לא חשיב נהנה כלל, שהרי כבתה אין זקוק לה, ואינו דומה לאכילה, שהנאות ע"י שהאוכל מתכלה באמת, משא"כ בזה שאינו צריך כלל את הכילוי, ויוצא מצותו אף אם לא יכלה. משא"כ למ"ד כבתה זקוק לה, שיש צורך שידלק בפועל כל שיעור ההדלקה, הרי יש לו הנאה של כילוי מכל רגע ורגע של כילוי השמן.

ומדברי האבני נזר מבואר ביאור חדש בהגדרת הנאה של כילוי, דהיינו דייקא אם הנאות מהכילוי של השמן. והיה מקום לחלוק ולומר, שכיון שיש לו צורך בעצם ההדלקה, ונהנה ממנה, ובעל כרחך פעולת ההדלקה גורם לכל הכילוי, הוי הנאה של כילוי, אבל האבנ"ז מחדש כנ"ל.

ומקשה האבני נזר, מהסוגיא בחולין (קג:) שאיסורי הנאה בעי שיאכל דרך הנאותו, ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן ס"ל דהנאת גרונו הוי הנאה [דהיינו חיך הפנימי, הושט הקדמית], וריש לקיש אמר אינו חייב אלא בהנאת מעיו [השביעה], ומבואר בגמרא שנחלקו אי מה שבין החניכיים מצטרף לכזית, דמר סבר הרי נהנה גרונו בכזית, ומר סבר אכילה במעיו בעינן. ולמ"ד שחייב בהנאת גרונו אם אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל חצי זית אחר חייב, שהרי נהנה גרונו בכזית. וא"כ למ"ד שדי בהנאת גרונו, הרי אין הנאת גרונו הנאה של כילוי [שהרי בהנאת גרונו אין כילוי כלל, וכמ"ש תוס' (כתובות ל:) שיכול להקיא ואף לא יהיה מאוס למי שלא ראה זאת], ועל כרחך צריך לומר דכיון דממילא אח"כ יתעכל חשיב הנאה של כילוי. א"כ הנאה של כילוי בהדלקת שמן שריפה, דילפינן מאכילת תרומה טהורה, ג"כ אסור בהנאה של כילוי בכח"ג, אף למ"ד אין זקוק לה ואינו צריך את הכילוי, שהרי הכילוי הוא דבר דממילא מההדלקה שנהנה ממנו. ומוכח דלא כחידוש האבני נזר הנ"ל [ומביא שם תירוצו ע"פ דברי התוס' ישנים יומא פא. ותוס' מנחות סט: ד"ה בלע, בזר שבלע תרומה נתחללה באכילתו ונעשית חולין, ואכמ"ל].

אך יש ליישב קושיית האבני נזר, דמה שהוקשה תרומה טמאה לטהורה, היינו כסוג הנאת אכילה האסורה בתרומה טמאה, הוא דומיא דאכילה שמכלה את התרומה - הנאה של כילוי, אבל לא בא לומר ששווים באיסור, ומה שאסור באכילה - הנאת גרונו בלבד, הוא מה שאסור גם בהנאה של כילוי, ועדיין אפשר"ל שהנאה של כילוי היא דייקא אם נהנה מכל רגע ורגע של הכילוי, וכחידוש האבני נזר. ושפיר תלוי בהלכתא דכבתה.

והנה איתא בגמרא (שבת כו.) 'אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צריך לומר בשבת', דהיינו שטבל אסור בהנאה של כילוי, וכדילפינן שם בגמרא, והקשו הראשונים (עי' רשב"א) והאחרונים מהו 'ואצ"ל בשבת', הלא טעם איסור הנאה מטבל שייך בחול כמו בשבת, בין כך ובין כך הוי הנאה של כילוי. ותימצו האחרונים (עי' עונג יו"ט א"ח סי' נ, ועי' ח' הרי"מ שבת כא.) דבשבת יש מצות הדלקת הנר, והו"ל מצוה הבאה בעבירת איסור הנאה של כילוי בטבל, ומלבד שעבר על איסור הנאה מטבל, הרי הפסיד וקלקל את מצות הדלקת נר של שבת, שלא קיימה כתיקונה [ויש לדון אם בכה"ג שהמצוה הוא לא גוף מעשה המצוה אלא הפועל יוצא שיהיה אור בבית בשבת, ל"א בזה מהב"ע, וכמ"ש האחרונים דדוקא במצוה שמעשה המצוה הוא בעצמו המצוה אמרינן מהב"ע. אמנם י"ל דאף אם נאמר כן בכל מהב"ע, אבל ע"פ יסוד דקמאי ב'במות קד. דהיכא דמצוה באה בעבירה וע"י שנאמר שלא יצא מתקנין העבירה, אמרינן בכל ענין מהב"ע (ועי' ח' הרי"מ אהע"ז סי' כד סק"א), מסתבר שגם במקום שהמצוה היא התוצאה, מ"מ נימא דהוי מהב"ע ולא יצא, אך י"ל דכאן שנהנה בפועל מהנר, לא יתוקן האיסור].

ואחי הגרי"ד שליט"א העיר דגם אי לא אמרינן בכה"ג מהב"ע [לסוברים דרך בקרבן אמרינן מהב"ע, או בדברבנן לא אמרינן מהב"ע], מ"מ בנר האסור בהנאה אי אפשר לצאת ידי חובת הדלקת נר שבת, ומי שידליק נר שבת בשמן של ערלה שאסור בהנאה לא יצא ידי חובת נר שבת, שהרי מטרת המצוה היא שיהיה אור בבית לדרים בן, ואסור לשהות בבית המואר בשמן של ערלה, וא"כ פשיטא שבטבל שנאסר בהנאה של כילוי אין יוצאים בו ידי חובת נר שבת, וזה שאמרו ואצ"ל בשבת, שאינו יכול לשהות בבית זה בשבת*.

* אך יש לדון אי הך הנאה אסורה, שהרי ק"ל שמראה וריח אין בהן משום מעילה, ומותר אף לעשות עבודה לאור האש האסור בהנאה וכדאיתא בירושלמי שלכן בוררת אשה חטין לאור בית השואבה (עי' תוס' שבת כא. ד"ה שמחת), ומבארים האחרונים (עי' יום תרועה ר"ה כח. ועוד) שמה שאמרו בשמן של ערלה שלא ידליק בו את הנר, היינו שאסור להדליק נר משמן של ערלה, אבל להנות מנר הדולק מותר שאין בו מעילה, וא"כ מותר להנות מנר שבת הדולק משמן שאסור בהנאה. אך י"ל דכשהוא עצמו הדליק את

אך י"ל דטבל טמא שהאיסור אינו אלא על הנאה של כילוי, א"כ אחרי שעבר האיסור בהדלקת הנר שאסור בהנאה, ובשבת אינו יכול לכבותו, מותר להנות לאורו, וגם אותו אחד שהדליק מותר להנות לאורו, משום שאינו נחשב הנאה של כילוי אם נהנה מדבר העומד ומתכלה מאליו. וראה לדבר מלשון הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות ה"ז) לגבי הנאה מתרומה טמאה לישראל אחר שהדליק כהן את הנר והלך, כתב 'ואין צריך לכבות', משמע דווקא משום דשייך כיבוי נחשב הישראל כנהנה הנאת כילוי, אבל בשבת דלא שייך כיבוי מותר וכן"ל [ועי' מנחת חינוך מצוה רפב סק"י ד"ה והנה, שחידוש גדול מזו כתב שם]. [אך כל זה דייקא בנר שבת, אבל בחנוכה בחול, הרי בידו לכבותו, ושפיר הוי הנאה של כילוי למ"ד זקוק לה].

וסברא זו היא לאידך גיסא מדברי האבני נזר, שהאבני נזר כתב במדליק את הנר, דלא הוי הנאה של כילוי, אם צריך רק את רגע ההדלקה. וכאן איירי שנהנה מנר שכבר דולק באיסור, וכעת נהנה רק מדבר המתכלה מאליו, ד"ל דלא הוי הנאה של כילוי, אך אין סתירה בהכרח לומר שניהם.

איתא בגמרא (שבת כא:) שזמן מצות הדלקת נר חנוכה הוא עד דכליא ריגלא דתרמודאי, תרמוד היינו שורש הרע, מקור ההתנגדות לצד הקדושה בעת גלות רומי, ואיתא בגמרא (יבמות יז.) עתידין ישראל דעבדי יומא טבא כי חרבי תרמוד, והא חריב, ההיא תמוד הואי, רב אשי אמר היינו תרמוד היינו תמוד, אכפולי הוא דמכפל, חריב מהאי גיסא אותיב מהאי גיסא, ואי חריב מהאי גיסא אותיב מהאי גיסא. העיר תרמוד היא עיר שבנה שלמה המלך, ולבסוף מרדו בו וקלקלו בו (עי"ש טז:), ובספרי הנ"ך יש שינוי בגרסאות אי נקרא תרמוד או תדמור (עי' מנחת שי מ"א, ט, יח; דה"ב ח, ד). וטעמא בעי, מאי כוליה האי שאמרו 'היינו תרמוד היינו תמוד', ושינוי הסדר של הדל"ת והר"ש.

וי"ל ע"פ העובדה שהיה אצל הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע שבא לפניו עם הארץ ונתן לו קוויטל והיה כתוב בו שם אמו - עשטר - ושמה היתה אסתר. ואמר לו הרבי 'נעבעך מיט אלע אותיות האסט דו זיך אַ עצה געגעבען חוץ מיט די ר"ש', את הרי"ש הוא לא הצליח למחוק ולעקור ממקומו, וחסידיים ביארו כוונתו, שכשחסיד נכנס לרבו עם קוויטל, יכול

הנר כדי ליהנות, אם כעת יהנה לאורו י"ל דחשיב הנאה ע"י מעשה ואסור. ועי' בשפ"א כו. ד"ה שם בגמ'. ועי' אומ"ה סוכה נג. בתוס' הערה 141, אבי עזרי פ"ה ממעילה הט"ז.

הרבי לראות פנימיותו ושורש נשמתו, ור"ש רומז לרשע, וזאת לא עלה בדיו לכסות ולהסתיר, והרבי ראה בו את החלק הרע.

וזה כוונת אמרם ז"ל היינו תרמוד היינו תמוד, ושינוי הגרסאות של תרמוד ותדמוד, שמזיזים את הר"ש ממקום למקום, חריב מהאי גיסא אותיב מהאי גיסא, ואי חריב מהאי גיסא אותיב מהאי גיסא, כי כל המדות שאנו עובדים עליהם לשברם ולתקנם, גאווה כעס וכו', לכולם יש שורש בקדושה, בגאווה צריכים להשתמש במקום הנצרך וכדכתיב (דה"ב יז, ו) 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ועזות שלא יבוש מפני המלעיגים עליו (עי' טושר"ע א"ח סי' א), ובכעס במקום הנכון ובמדה הנכונה, וכמ"ש חז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (ועי' ספר הזכות פר' פינחס), אבל דרך היצר הרע להפוך את המדות להשתמש בהם שלא במקומם, מדת העצלות העשויה כדי להשתמש בה לדבר עבירה הוא מפתה את האדם להתעצל בתורה ומצוות, מדת הזריזות שנועדה לשמש בעת עשיית מצוה מסית להשתמש בה לעבירה ח"ו, וכן הוא בכל תכונות וכוחות הנפש שהקב"ה נתן לאדם, היצר הרע בא וחרב מהאי גיסא ואותיב מהאי גיסא, וכל הזמן אנו נאבקים עם היצר הרע, ואם אכן מצליחים להתגבר בנסיון אחד, הר"ש רק שינה מקומו לנסיון הבא אחריו, אבל הר"ש נשאר בעינו ומונע מהאדם להתקרב אל ה'.

אך בחנוכה 'כליא רגלי דתרמודאי', אמנם לא חרב לגמרי, רק הרגל, ולכן אינו מועד אלא יום טוב אין די וואכענס, ורק לעתיד כי חרבי תרמוד, עתידין ישראל דעבדי ימא טבא. ואנו רוצים מייחלים מצפים ומקוים שהרע יכלה לגמרי, ונוכל לעבדו ית"ש כראוי. ואיתא בספד"ק שבחנוכה מאיר אורו של משיח [כדאיתא במאור עינים על הפסוק (תהלים קלב, יז) 'ערכתני נר למשיחי', והרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע אמר על הפסוק (מקץ מד, טו) 'כי נחש ינחש איש אשר כמוני' - 'נחש' בגימטריא 'משיח', כי משיח בן יוסף הכנה למשיח בן דוד, 'איש אשר כמוני' הוא משיח בן יוסף יביא את משיח בן דוד, וזהו 'נחש ינחש' (עי' קול שמחה פר' מקץ), וכשחזר הרה"ק הרבי מקאצק זי"ע על דברי הר"ר בונם זי"ע להרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע, הוסיף ע"ז הר"ר העניך שבזה מובן לו סוד הדריידעל בחנוכה, שאותיות נגה"ש בגימטריא משיח, שחנוכה סיבוב והכנה לימות המשיח (עי' יכהן פאר לחנוכה). ונחש מרומז בר"ת שבת חנוכה], וזה הרי כל הצפייה לביאת המשיח, שהרע יעקר מאתנו, שנוכל לעבוד את הרבנו של עולם בלב שלם.

כתיב (לז, א-ב) 'וישב יעקב וגו' אלה תולדות יעקב יוסף, וברש"י מחז"ל (תנחומא וישב א) משל לגמלים הרבה שהיו טעונין פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך, יעקב אבינו ראה את כל אלופי עשו הכתובים למעלה, ואמר מי יכול לכבוש את כולו, א"ל הקב"ה גץ שלך יכלה אותם, וזה יוסף דכתיב (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם וגו'. ולכאורה יש להתבונן במשל, שהרי שאלה זו היכן יכנס כל הפשתן הזה יאותה לאיש חסר מעש - ליידיג גייער, שמסתובב בחוצות לראות מה נעשה, אבל הפחמי שהוא משחיר עצמו בעבודה קשה למחיתו [וכלשון חז"ל (ברכות כח). מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה], אין לו זמן מיותר לעמוד בחוץ ולראות שבאים גמלים הרבה טעונין פשתן. וגם למה דווקא הפחמי דואג הדאגה של היכן יכנס כל הפשתן הזה, יותר משאר בני העיר.

והנה ישנם כאלה שכאן בעולם הזה נקראים אנשים כשרים, אבל למעשה פניהם שחורות כפחם, וכלשון הגמרא (ר"ה יז). על אנשים שבהאי עלמא היו נחשבים לאנשי מעלה, אבל בעולם העליון - במקום שהאמת מתבררת, הושחרו פניהם ודומין לשולי קדירה. הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע היה לו בן שנפטר בחייו, ואחרי פטירתו לא עלה בידי אביו הרבי מלובלין לראות היכן מקומו בעולם העליון - כי לא רצו לצערו, פעם אחת התעקש הרבי מלובלין ואמר שלא יסיים את תפלת שמונה עשרה עד שלא יראהו משמים את מקומו, וראה את בנו עם פנים שחורות כפחם. צדיקים ז"ע העידו בו ער איז געווען א לייטישע יונגערמאן, אבער פון רבי'נס א זוהן פאדערט מען מער, פאדערט מען עפעס אנדערש. וכולנו רעבישע קינדער, בני אברהם יצחק ויעקב, תלמידים של רבוה"ק ז"ע, ולכל אחד יש אבות מדורי דורות שעבדו את ה' ומסרו נפשם לדבר ה', ועלינו להטיב את דרכינו, כי נדרשת מאתנו התנהגות יותר נעלית, עס פאדערט זעך פון אונז עפעס מער.

אך יש מי שנקרא 'פחמי' בהאי עלמא, מי שנאבק עם היצר הרע בהאי עלמא - ער פארשווארצט זיך, ומשקיע כל כוחותיו בתורה - משחיר פניו עליהן כעורב (עירובין כב), והפחמי זה עומד ותמה, היכן יכנס כל הפשתן הזה, כי פשתן נועד ליצור ממנו בגדים - כיסוי, ותמייהת הפחמי היא על ריבוי ההסתרות, רבונו של עולם, כמה הסתרות נתת לנו, כמה כיסויים יש, כשל כח הסבל. השיב לו החכם, ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כאפ זיך אהן אין איין נקודה אין הארץ, אם תבעיר ניצוץ אחד בלב, כל הכיסויים ייעלמו, שהרי כל פיתויי היצר הרע אינם אלא דמיון, ובאמת אין כאן לא כיסוי לא בגדים

ולא פשתן, ההסתרות דומים לחושך, שבשעה שמדליקים ניצוץ אחד של אור, מגלים שלא היה כאן שום הסתר.

והניצוץ אחד הוא הנר חנוכה, שבכוחו להאיר את הלבבות, יעזור השי"ת שנזכה להתעוררות אמיתית מהחנוכה, מ'זאל זיין גוט און לייט, כמו שצריך להיות.

איתא בגמרא (שבת כא:): 'אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי. ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום, מאי דכתיב (לז, כד) 'והבור רק אין בו מים', ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר 'אין בו מים' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו'. וכבר רבו הפירושים והדרושים לבאר הקשר בין ב' המימרות.

האדר"ת בספרו סדר פרשיות, כותב לפרש ע"ד הפשט [האמת יורה דרכו, כי פשוטו של דבר הוא כי כן דרך הש"ס שכשיש כמה מימרות מאותו אמורא שלא נזכר ממנו הרבה בגמרא, להביא אותם ביחד. אלא ע"ד דרש שבפשט י"ל כדבריו], שנשמכו אהדדי לפי שרבי תנחום דרש ב' הדרשות יחד ביומי דחנוכה שחלו בפרשת וישב. ואמנם הוא היה בבבל, שסיימו את התורה בכל שנה, וכמו בימינו גם הם קראו בדרך כלל פרשת וישב או בחנוכה או בסמיכות לחנוכה, אבל לא ברור אם בזמן האמוראים כבר דרשו בפסוקי התורה [אמנם מצינו שדרשו בדברי אגדה בשבת, אבל בזמן שגזרו לא לקרות בתורה תקנו לקרוא הפטרה (עי' לבוש אר"ח סי' רפד ותוס' י"ט פ"ג מ"ד), ולא תקנו לדרוש בפסוקי התורה].

וי"ל עוד בסמיכות ב' המימרות, בהקדם מה שכתב שם האדר"ת, שאמרו חז"ל על הפסוק (תהלים ט, יח) 'ישבו רשעים לשאולה', כל תיבה שצריך למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה, וכאן כתיב גם למ"ד וגם ה"א, אלא עד דיוטא תחתונה שבשאל, כמו כן כאן דכתיב (לז, כד) 'ויקחו וישלכו אותו הַבָּהָה', בה"א הידיעה בסוף תיבה וה"א בראשה, המכוון עד דיוטא תחתונה שבבור*. ויש לפרש עפ"ד, אך בסגנון אחר, לא מחמת מציאות עומק

* ויש בזה אריכות דברים אי גם בה"א הידיעה אמרינן כן, עיי' יבמות יג: ותוס' והגהות הב"ח שם, ואכמ"ל, אבל במפרשים וספח"ק כתבו כן, עיי' אלש"ך הק' בפרשתן עה"פ ויבא הביתה, ועיי' מש"כ הפרי מגדים בספרו נוטריקון קו ג' ד"ה התורה עמ' יד, ועיי' שפ"א לקוטים פר' ויצא על הפסוק 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', וכן אמר הבית ישראל ז"ע [כמה פעמים וגם בשבת האחרון לחייו פר' משפטים תשל"ז] על 'עלה אלי ההרה'.

הבור, אלא עומק הצרה, שמבחינת יוסף הצדיק היה זה ירידה לבירא עמיקתא, מביתו של יעקב אבינו עד מצרים ערות הארץ.

אומרים בפייט י-ה רבון 'מכך רמיא וזקיף כפיפין', יהודי יכול ל"ע לפעמים להיות בשפל המדרגה, בבירא עמיקתא, אבל צריך לדעת שגם שם יש רבונו של עולם, גם בתוך מצרים. וכדאיתא בספח"ק (עי' שפ"א וארא תרמ"ב ותפארת שלמה ר"פ וירא, ועי' אמרי אמת בראשית תרע"ז ועוד, ועי' פני מנחם ואתחנן עמ' כז ועמ' מג) על דברי המשנה (ברכות ל:): 'אפילו המלך שואל בשלומו ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק', בין המלך שואל בשלומו - מדרגה הגבוהה יותר ושיא המעלה, שהמלך מתחיל לדבר עמו ושואל בשלומו, ובין בשפל המדרגה - נחש כרוך על עקבו, מ"מ לא יפסיק, כי בכל מצב שהוא על האדם לדעת שהוא עומד לפני הרבונו של עולם והקב"ה אתו, ובב' הבחינות נצרך זהירות לזכור מה', בין כאשר נמצאים בשיא המעלה יש להיזהר לא לבוא לידי התנשאות וגאווה, שלא להפסיק עבודתו על ידי קרבות שיש לפעמים במתנת עליון, ובין כשהאדם בשפל המדרגה לא לשכוח מה', לא להפסיק עבודתו על ידי ירידה ונשיכת נחש, שלא להיות שפל בעצמו ולהתייאש בעת התרחקות מהש"ת. וזה הסמיכות בב' המאמרים, שגם למעלה מעשרים אמה וגם בעומק הבור יש לזכור מהש"ת, ולכן נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסולה, וייל ער איז מיט דער נאז אויף ארויף - עם האף למעלה מתוך התנשאות, ועבודה זו פסולה. ולהיפך, גם בשפל המצב בבור ריק שאין בו מים ויש בו נחשים ועקרבים, אין להתייאש.

אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, יש הילול מיוחד שהוא דייקא בתוך רבים, וכלפיו אודה הוא רק בפי, כי הודאה ביחיד נחשבת רק בפה החיצון, שעדיין חסר בה הפנימיות, כי יש נקודה עמוקה שבלב שמתעוררת להילול, דייקא כשיושבים רבים בצותא חדא, ברצון אחד, וע"י צירוף הרצונות - בתוך רבים, מגיעים להלל האמיתי - אהללנו - האדם בעצמו מתוך פנימיות הלב, וגם הלל היא בחינה יותר גבוהה מהודאה. יעזור הש"ת שיהיה בתוך רבים אהללנו.

קידושא רבא:

כתיב (לז, ט) 'ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי', ויש לדקדק בשינוי הלשון דעל מה שיוסף

חלם כתיב 'עוד חלום אחר', וכשסיפר לאחיו כתיב שאמר 'הנה חלמתי חלום עוד', ולכאורה הול"ל 'הנה חלמתי עוד חלום'. וי"ל דהאדר"ת בספרו סדר פרשיות מפרש הלשון 'חלום עוד', לפי מה שאמרו חז"ל (ברכות נה:) דחלום שנשנה הוא חלום אמיתי, וזהו שכתוב 'חלום עוד' רצה לומר שנחלם לו פעמיים, ולכן סיפר את החלום לאחיו ולאביו, ועל זה היטב חרה להם. ולפי זה יובן שינוי הלשון, כי בשעת החלום אין האדם מבין ויודע שזה חלום עוד - חלום שני, שהרי שקוע בחלומו, ורק כשמתעורר משנתו, שם לב שזה 'חלום עוד'.

עוד י"ל, דרש"י (לז, י) מביא מחז"ל (שם נה.) שאין חלום בלא דברים בטלים, כי יוסף חלם שהשמש והירח וי"א כוכבים משתחוים לו, והלא רחל אמנו כבר לא היתה בין החיים. וזה מה שיוסף אמר 'הנה חלמתי חלום עוד', חלמתי חלום אמיתי ו'עוד' דברים בטלים, וזה דייקא בשעה שמספר את החלום, כי בשעת החלום הרי שקוע בחלומו - שהעבר וההווה שווים אצלו, ואינו יודע מה הדברים בטלים.

איתא בגמרא (כתובות סז: ב"מ נט. ועוד) 'נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, מנלן מתמר', דכתיב (לח, כה) 'הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר למי שאלה לו', אף על פי שהיו מוציאים אותה לשריפה לא גילתה הדבר, אלא שלחה לו למי שאלה לו וכו', ואם יודה הוא מעצמו יודה, ואם לא יגלה תשרף.

ומקשים (עי' מהר"ם שיף שם) איך מוכח מהכא דאם יש בידו להציל מוטב שימסור עצמו, דלמא תמר סברה ממנ"פ אם ירצה להודות יודה אף ע"י הרמז הכר נא למי וכו', ואם לא ירצה להודות אף כי תגלה את הדבר, תלבין פניו והוא יכפור ולא תנצל, אבל לעולם היכא שיש הצלה ע"י הלבנת פני חבירו אינו חייב להחריש ולהשליך עצמו לכבשן האש. ומתרצים שהיא שלחה את הסימנים ליהודה, ועתה לא היה לה עוד הוכחה וראיה, שהחותם ביד יהודה הוא ועמה היתה ושלחתיה, ולכן שפיר מוכח דנוח לו לאדם וכו'.

ויש להתבונן, דאמאי באמת תמר שלחה לו את הסימנים, ואפילו אם החליטה בדעתה שלא להלבין את פניו, ואם לא יודה היא תשרף, אבל יכלה להחזיק אצלה את הסימנים. אלא י"ל ע"פ מעשה שהיה אצל הרה"ק מצאנז זי"ע ששאל חסיד אחד אמור לי אם תמצא ברחוב ארנק מלא דינרי זהב עם סימני הבעלים, מה תעשה, ענה החסיד ללא שהיות ודאי אשיב את האבידה כמצוותה, אמר לו הרבי הנך תמים ופטרו מעל פניו, שוב קרא לאחר

והלה השיב וכי טיפש אני שאחזיר ארנק מלא זהב שזימן הקב"ה לידי, אמר לו הרבי רשע אתה ושלחו מעל פניו. חזר הרבי ושאל לשלישי, והשיבו: רבי, וכי יודע אני באיזו דרגה אהיה בשעת המציאה, והאם יהיה אז בכוחי להתגבר על יצרי הרע, אני מקווה ומתפלל שהקב"ה יעזור לי לעמוד בנסיון, ואוכל לקיים בשלימות את מצות השבת אבידה, ואמר הצאנזער רב זי"ע כך צריך יהודי בר דעת לענות. וכן כאן, תמר אכן החליטה שלא תלבין את פניו ולא תוציא את הסימנים, אבל מי ערב בעדה שבשעה שתעמוד מול כבשן האש, היא תעמוד בנסיון, ולכן שלחה את הסימנים אל חמיה, כדי שלא תבוא כלל לידי נסיון.

כן צריך להיות הרצון והבקשה של כל אחד ואחד, כשמתפלל בכל יום בבוקר 'ואל תביאני לידי נסיון', לבקש שלא יבוא בכלל למצב של נסיון, שהרי אין האדם יודע אם יוכל להתגבר.

והנה בפרשתו, אמרו חז"ל (ב"ר פה, ב הובא ברש"י לט, א) שנסמכה פרשת אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרולין שלה שעתידיה להעמיד בנים ממנו. ויש להבין, שתמר נקראת צדקת ויצא ממנה אורו של משיח, ואילו בנסיון של יוסף הצדיק שגם נתכוונה לשם שמים, וכמ"ש על המסורה דכתיב בפרשתו (לט, יב) 'ותפתשוו בבגדו' וכתוב בפרשת משפטים (כא, ח) 'בבגדו בה' (עי' בעל הטורים שם), דכמו שהתם המכוון לקדושין, כן כאן היא ראתה והרגישה שיש לה איזה שייכות אליו, אבל בכל זאת היא נקראת מרשעת.

אלא איתא בספרים יסוד גדול, שצריך לשנונו ולחזור עליו, שיהודי יכול להיות צדיק, א שיינע יוד, ולכוון לשם שמים, אבל אם התוצאה מהלשם שמים היא שמצערם את השני, כאשת פוטיפר שהכניסה את יוסף לבית הסהר, אין בזה צדקות, כי צדיק אמת שכוונתו טהורה לשם שמים, אינו מקריב את השני, אלא מוכן להקריב את עצמו למען השני, וכהן מעשה דתמר.

בזמר לשבת חנוכה המיוחס להאבן עזרא, אומרים 'האי האי בית כור תמכור תחכור תשכור בית כור לצורך שבת חנוכה', ורבו הפירושים בזה, מה השייכות בין קניני עולם הזה לשבת חנוכה [ויש מערערים על הזמר, אך יש צדיקים שאמרוהו, וכ"ק אאז"ל ג"כ נהג לפעמים לאומרו].

ו"ל שהרי היונים גזרו על אידישע חתונות, ואף הן היו באותו הנס, ובנס חנוכה כשנצחו החשמונאים, נתקיימו הרבה חתונות בקרב בני ישראל, וצדיקים זי"ע אמרו שכשאדם עושה חתונה, יורד שפע משמים, ויש מי שמנצל זאת לתפור לעצמו בגדים חדשים, אך החכם שענינו בראשו קונה בית, שאם יורד שפע יש לנצלו ככל האפשר [והמכוון בזה ביותר עומק, עי' פני מנחם (מועדי שמחה עמ' צו) שמעתי מחסידים שהגידו בשם צדיקים, שחתן מקבל בעת נישואיו מעות נדוניה, ואם אינו סוחר בהם להרויח הרי הם הולכים לאיבוד, וכמו כן הוא ברוחניות, שנותנים לחתן מלמעלה שפע רב למאוד, ויש לו להשיג שלא להחמיצו]. ולכן בנס דחנוכה, מלבד החתונות, גם קנו הרבה בתים חדשים, תמכור תחכור תשכור.

יעזור השי"ת, שיסתלקו כל המניעות בעיניי שידוכים, ויזכו לשפע של פרנסה. ורמז לדבר 'האי האי בית כור', בגימטריא חתונה, עם עוד מאתיים - מאתיים זוז של הכתובה, ויעזור ה' שלא יחסר המזג.

סעודה שלישית:

שנינו בסוגיא דכבתה (שבת כב.) בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה, אמר להו הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, אמר רב יוסף מריה דאברהם [רש"י - לשון תמיה הוא], תלי תניא בדלא תניא, סוכה תניא חנוכה לא תניא, דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבילים יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו, אלא אמר רב יוסף אבוהון דכולהו [שילמדו כולן ממנו] דם, דתניא 'ושפך וכסה' במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו. ויש להבין הלשון שנקט 'מריה דאברהם', אמנם מצינו בעוד מקומות שרב יוסף נקט האי לישנא (עי' עירובין עה: כתובות ב. ב"ב קלד:), אבל יש לבאר איך מתפרש הדבר כאן. ובעיקר יש להבין הלשון 'אבוהון' דכולהו דם, וכפשוטו הכוונה דאיירי בלימוד של בנין אב מכתוב אחד [ובמקומות אחרים נקטו לשון אם, כמו יש אם למקרא ויש אם למסורת], אך כאן שינו ואמרו 'אבוהון', וכן יש לדקדק דהו"ל אבוהון דכולהו כיסוי הדם, ומהי הלשון 'דם'.

ובסוף סוגיא דקבלת תורה (שבת פט:) איתא 'מאי דכתיב (ישעיה סג, טז) 'כי אתה אבינו כי אברהם לא יִדְעָנוּ וישראל לא יִפְיָרְנוּ אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך', לעתיד לבא יאמר

לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי [ולא מבואר מה הכוונה, האם לא להחיות אתם בתחיית המתים], אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו, אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה, אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי עכשיו בני ולא בניך, ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם וכו', אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואם תמצא לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך, פתחו ואמרו 'כי אתה אבינו' [רש"י - כנגד יצחק אמרו, והוא אמר להם הראו כנגד הקב"ה שהוא אביכם], אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי, קלסו להקב"ה, ומחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו, מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך.

והנה במה שיצחק אבינו לימד סניגוריא על ישראל, וסיים בטענתו 'הא קריבית נפשי קמך', במהרש"א פירש הריני מקבל על עצמי למסור נפשי עבורם, שמוכן לסבול עול כל עונות בני ישראל, אך בריא"ף על עין יעקב שם מפרש 'הא קריבית נפשי' הכוונה שביקש להזכיר את זכות העקידה (ועי' פרי צדיק פר' צו אות ג ופני מנחם ר"ה עמ' קפד). ויש להבין מה המכוון בהזכרת זכות עקידת יצחק, הלא איתא בגמרא (סנהדרין קד.) 'אבא לא מזכי ברא', ובתשובת הרשב"א (ח"ה סי' מט) מבאר כי כל מה שמרבים לבקש על זכות אבות הוא דווקא בעולם הזה, אבל בעולם העליון ברא שאינו הולך בדרכי אביו מה לו ולזכות אבות, וא"כ מהו הלימוד זכות על בני ישראל בהזכרת מעשה העקידה של יצחק. ואם להזכרת זכות אבות, הלא גם לאברהם ויעקב יש די והותר זכויות, ומהי הרבותא דייקא בזכות העקידה שיצחק אבינו מסיים ואומר 'הא קריבית נפשי קמך', שעל זה פתחו ואמרו 'אבינו אתה'.

עוד יש להבין אמרם ז"ל בתנחומא (וירא כג) שבשעה שהלכו אברהם אבינו ויצחק אבינו לעקידה, אמר אאע"ה ליצחק 'הקב"ה בחר בך', אמר יצחק 'אם בחר בי הרי נפשי נתונה לו, על דמי צר לי מאד'. והלשון 'על דמי צר לי' הוא פלא, כי הרי בחז"ל מבואר שיצחק אבינו הלך בשמחה - וילכו שניהם יחדו. וגם אם נפרש כפשוטו שכאן אמרו חז"ל שאמנם היה מוכן להקריב את נפשו, אך היה צר לו על כך, א"כ הול"ל הרי נפשי נתונה לו אך צר לי על נפשי, ומהי על 'דמי' צר לי.

אלא דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (קיב, א) 'הללויה אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד', ודרשו חז"ל (ע"ז יט.) אשרי איש ירא את ה' - אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא

איש, דהיינו בעוד רתיחת הדם ואש התאוה בתקפו, שמתגבר על יצרו בעת המלחמה, ועוד אמרו שם 'אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש'. ושניהם אמת ונוגעים לכל אחד ואחד, כי לפעמים מצליחים לגבור עליו בשעת הנסיון - מתגבר כשהוא איש, ולפעמים נכשלים ומ"מ מתגברים וחוזרים בתשובה כשהוא איש, אבל הכל בעודו איש, עם כל הכוחות, יונגעהיט. אך מלבד דרשת חז"ל על רישא דקרא, שפיל לסיפיה דקרא 'במצותיו חפץ מאוד', כי אכן התאוות ומלחמת היצר הגוברים ביותר בימי הנעורים, הם מרתיחת הדם שבאותם השנים, וכמו שכתבו הפוסקים שבימים נוראים יש לקחת שליח ציבור מגיל שלושים שאז רתיחת הדם נשקט (עי' או"ח סי' תקפא סעיף א ברמ"א, ועי' חיי אדם ח"ב כלל קלח), כי הדם הוא הנותן תאוה לאדם (עי' נועם אלימלך ר"פ כי תצא), ורתיחת הדם גורם לתאוות וחמדות רעות (עי' ארחות צדיקים שער כח). אבל כנגד זה, דייקו חז"ל (אבות דרבי נתן פכ"ד, ד. ועי' תדבא"ז פ"ד) בלשונם ואמרו 'דברי תורה נבלעים בדמו', כי דברי תורה הנלמדים מתוך התלהבות חשק ורתיחה נבלעים בתוך הדם, ומשקיטים את רתיחת הדמים לתאוות וחמדות רעות, ומסייעים להתגבר עליהם. והאי קרא מידרש מרישא לסיפא ומסיפא לרישא, הא בהא תליא, מי שדמו רותח לתאוות פחותות וחמדות מגונות, אזי מקיים מצוות מתוך קרירות, כי הרתיחה אצלו הוא לאהבות זרות, אבל אם 'במצותיו חפץ מאוד', אז א מענטש האט געפיהל צו א מצוה, א ווארימקייט צו א מצוה - להט וחמימות בקיום מצוות, עליו נאמר אשרי איש ירא את ה', שיש בידו להתגבר בעודו איש, בזמן שעדיין קיים אצלו רתיחת הדם, מכיון שהתאוה מונחת בתורה ומצוות, ולכן בידו להיות ירא ה', להתגבר ולשוב בתשובה.

וזה המכוון במה שאמר יצחק אבינו 'אם בחר בי הרי נפשי נתונה לו', בשמחה ובלב שלם, אבל 'על דמי צר לי מאד', שהצטער אותו צדיק על דמי - היינו על דם זרעיותיו צאצאיו בני ישראל, כי אם הייתי חי והייתי מעמיד דורות של יודישע קינדער, הרי היו מקריבים את הדם להקב"ה, בהתגברם על רתיחת הדם. וכל זה אמר קודם העקידה, אבל אחר העקידה כבר לא צר על דמו, כי על ידי מעשה העקידה יש לכל נפש ישראל את הכח למסור נפש ולהתגבר על רתיחת הדם, אונו האבען דער כח אין די בלוט.

וזה הלימוד זכות שיצחק אבינו אמר 'הא קריבית נפשי קמך', דהיינו שמכח המסירות נפש של העקידה, יש לבניו את הכח של מסירות נפש בדמם, ולכן שווה להניחם, כי הם יקדשו את השם בחיי חיותם. ואין המכוון דייקא בשעת נסיון של מסירות נפש בג'

עברות חמורות, שעל זה כתב התניא (פ"ח) שאפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', כי הנסיון הגדול מעורר פנימיות נפש ישראל. אלא גם בנסיונות הקטנים, מידי יום ביומו, בכל פעם שאיש ישראל עומד בנסיון ומדחה את תאוות גופו ומקרב לבו לעבודת ה' יתברך, הוא בחינת מסירות נפש, כי לא רק רביעית דם התמצית שהנפש תלויה בו הוי מסירות נפש, אלא גם הטיפות דם שמקיזים על הנסיונות מידי יום, הם מכח הטבוע בדמנו מיצחק אבינו במעשה העקידה. ועל זה פתחו ואמרו 'אבינו אתה', הגם שקוראים אבות לשלשה, אלא המכוון על הכח של מסירות נפש הטבוע בנו מיצחק אבינו.

ואיתא בגמרא (מעילה יז:) פעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ועל עיקרי הדת, ולא עלתה בידם לבטל הגזירה עד שנסעו תנאים לרומי, ואמר להם המלך שאילו כל מה דאית לכון למישאל, ועיילינהו לגנזיה לשקול כל דבעו, אשכחו ההוא איגרא שקלוה וקרעוה, והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אני ראיתיה בעיר רומי והווי עליה כמה טיפי דמים. והנה מצינו ב' ענינים שהעיד רבי אלעזר ברבי יוסי שראה אותם באותה שעה ברומי, מה שמובא כאן בגמרא והובא גם ביומא (נז.) לגבי הזאת הדם על הפרוכת ביום הכיפורים, ועוד מובא בשבת (סג:) ובסוכה (ה.) שראה את הציץ שכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת, ויש להבין אמאי כאן במעילה בגוף העובדא הזכירו חז"ל רק הענין של הזאת הדם, ולא הענין של הציץ, ועכ"פ הו"ל להביא שניהם.

אלא שכשבאו חז"ל ללמדנו איך להחזיק מעמד בגלות, ואיך זוכים לישועה לבטל הגזירות, גילו לנו שהכח להעמיד הדת על תילה בגלות הוא על ידי מסירות נפש לקדושה, כי באותה עת היו בני ישראל בחשכת הגלות, אפינסטערניש, ולא היו להם בית המקדש וקרבנות כדי לבטל את הגזירה, והיינו דאמרין אני ראיתיה והווי עליה כמה טיפי דמים, קדושים תהיו - דמיהם בם, שבכח הטיפי דמים, שבני ישראל הקריבו מעצמם בפועל למען קדושתו ית"ש, והרצונות שמקריבים אל ה' בעת התגברות ועמידה בנסיון, בזכותם עלה בידם לבטל הגזירה. וזה היה עיקר מה שראה שם ברומי. וזה 'והיינו דאמר רבי אלעזר בר רבי יוסי' וכו', שבכח מה שראה שם ביטל את הגזירה, כי בכח

המסירות נפש יכולים להתגבר על השונאים, גזירות המלכות של האויבים בשר ודם, ולהתגבר על היצר הרע השונא הגדול ביותר.

זה אמרו 'אבוהון דכולהו דם', דילפינן מיניה שלא יהיו מצוות בזויות עליו, לא לקיים מצוות עם קרירות ומצוות אנשים מלומדה, אלא כראוי בדרך כבוד מתוך חשק והתלהבות, מיט ווארימקייט, ואבוהון דכולהו דם, פון יצחק אבינו האבען אונז א שייכות און חביבות צו א מצוה, מיצחק אבינו יש לנו את הכח בדמנו, להתגבר על רתיחת הדם לתאוות רעות, ולהשקיע כל החשק והרתיחה לדבר מצוה, לקיים מצוות עם הרגשת קשר ושייכות לרבש"ע, המסלק ומבטל רתיחת הדם של היצה"ר, כי אם אינו מתגבר על רתיחת דמו אזי ח"ו המצוות בזויות עליו, אבל ע"י שמקריב את דמו עבור רצון הבורא ית"ש להתרחק מתאוות עוה"ז והבליו, מקיים המצוות כראוי.

ולכן אמר רב יוסף 'מריה דאברהם', דאיתא במאור עינים (פר' מקץ דרוש לחנוכה ד"ה זמן) שמה שאברהם אבינו ע"ה אמר בשעת העקידה 'ואני והנער נלכה עד כה' (וירא כב ה), עד כ"ה - המכוון לכ"ה בכסלו, שבשעת העקידה התפלל שיהיה לחשמונאים הכח של מסירות נפש לנצח את היונים. שהרי נצחון החשמונאים על היונים היה מסירות נפש בלתי לה' לבדו, כי בדרך כלל בנצחון המלחמה יש שלל וביזה, אבל החשמונאים היו עניים כדאיתא בגמרא (ר"ה כד: ע"ז מג.), ולא היה להם אפילו כסף לעשות מנורה מכסף, ועשו מנורה חדשה של עץ. ולכן בסוגיא דחנוכה, דאיירי בה מענין הכח להקריב הדם לה', ולהכניס כל ההתלהבות בקיום מצוה, שלא יהיו בזויות עליו, נקט דייקא 'מאריה דאברהם'.

וראוי לכל אחד להתבונן בימים אלו, ובפרט בשעה שניגש להדליק נר חנוכה, על הזכות שניתנה לו - שהוא בעצמו - שפל אנשים, זוכה להדליק נר חנוכה, והרי הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע אמר על מסור שבעת שהדליק נר חנוכה האיר בכל העולמות (עי' שפתי צדיק חנוכה אות א), שרבנן תקנו מצות נר חנוכה, ויש לנו יותר שייכות למצוות דרבנן (עי' שפ"א לקוטים חנוכה ד"ה בפסיקתא ושפ"א חנוכה תרס"א ד"ה יון ועי' תרמ"ד ד"ה לשנה), וכמו שהגיד הרה"ק הרבי מקאצק זי"ע שיש סולם התולה למעלה בשמים ורגליו למטה בהאי עלמא, ועל כל אחד לנסות לתפוס בסולם, מי שפתי אחרי שנכשל כמה פעמים מרפה את ידיו, ונשאר למטה שקוע בהאי עלמא, אבל החכם אינו נותן לכשלונות לייאשו, ועם ריבוי הנסיונות מנסה שוב ושוב עד שמתאזר ומצליח לתפוס בסולם, ועולה דרכו מעלה מעלה.

ובחנוכה, שמצותה מדרבנן, הסולם עוד יותר נמוך, ויותר בקל לכל אחד ליתפס ולהתעלות על ידה.

וכן יש לפרש מה דכתיב שראובן אמר לשבטים 'הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש' (מקץ מב, כב), ואינו מובן מה 'וגם דמו נדרש' בא להוסיף על מה שכבר אמר 'אל תחטאו בילד', וכבר עמדו בזה המפרשים. אלא י"ל דאיתא בגמרא (סנהדרין יט:): 'תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש', ובוודאי אין כוונת חז"ל למעט במדרגת יוסף הצדיק, שכל עמידה בנסיון מגיע מכח מדתו, אלא המכוון הוא שע"י 'תקפו של יוסף' - שגבר יוסף הצדיק על יצרו ועמד בנסיון, היה כח לבועז להתגבר על נסיון יותר גדול, כי יוסף הצדיק כבש לו את הדרך, וכן מכח 'תוקפו של בועז' שגבר בועז על יצרו, היתה יכולת לפלטי בן ליש לעמוד בנסיון קשה יותר, וכן לכל אחד ואחד מאתנו יש את הכח מהאבות וכל הדורות הקודמים, להתגבר על כל הנסיונות, שציננו את אש היצר והחלישו את כחו. וזה 'וגם דמו הנה נדרש' [כי אף שהשבטים לא ידעו מעלתו האמיתית - פרישא דאחוהי, שיתלונן ראובן על הפסדה, וכוונת ראובן כפשט הדברים, אבל נכלל גם המשמעות שלא כוון אליה והושמה בפיו], שבהריגת יוסף הצדיק הרי חסר לכל בני ישראל הכח של יוסף הצדיק בדמם - להקריב הדם לה', והרי כולנו זרעא דיוסף (עי' ברכות נה: ומהרש"א חא"ג שם), כדכתיב (שם עז, טז) 'בני יעקב ויוסף סלה' (עי' מדרש תהלים ג, ובעה"ט ויחי מח, טז), ויש לנו בדמנו את הכח של חיבוב המצוה וקיום מצוה מתוך קשר ושליכות למצוה, וזה מסלק כל הדמים הרעים, אשרי איש ירא את ה' - במצותיו חפץ מאוד, הכח של מסירות נפש.

ובזה יש ליתן טעם לשלשלת שבתית 'וימאן', והרבה טעמים כבר נאמרו בזה [ובקדושת לוי כתב בנו של הבארדיטשובער ז"ע ז' טעמים על שלשלת זו], אך כעין מאמר העולם שהשיכור אמר שאמנם יש שבעים טעמים שלא לשתות יין ולהשתכר, אבל טעם היין יותר חזק מכל שבעים הטעמים, וכמו כן נאמרו הרבה טעמים על המיאון כנגד היצר, אבל היצר הרע משכנע שטעמו יותר חזק מכל הטעמים, וכמ"ש יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, וצריכים זהירות וזריזות בכל יום מחדש.

דהנה אומרים בהלל (תהלים קטז, טז) 'אנה ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי', והחסידי יעב"ץ (אבות פ"א מ"ג) מפרש, 'הנני משועבד לך לעבודתך ולא אסור

ממנה לעולם, כיליד בית שיעבוד את רבו בתמידות ובשמחה, לא כעבודת הנקנה שיברח אם יוכל, כי רוב העבדים הנמכרים הם שבויים או גנובים לא עשו מאומה כי שמו אותם שם, ולכן יעבדו את אדונייהם על כרחן ובעצבון, וזה טעם 'פתחת למוסרי', לא תצטרך לענות בכבל רגלי, כי ברצון נפשי אעבדך בשנים רבות' [האמרי אמת ז"ע כתב (אוסף מכתבים מכתב מג) על החסיד יעב"ץ 'לשונו אש אוכלת למעמיק בה']. ורבי חיים וויטאל בעץ הדעת טוב מפרש, שלבני ישראל יש את ב' המעלות, כי לכל אחד מהם יש מעלה וחסרון, מקנת כסף יש לו חדא לטיבותא כי משעבדין בו בעבודת פרך ואין מרחמים עליו, וחדא לריעותא כי יקרה לפעמים שיברח מתחת ידי האדון, ויליד בית הוא להיפך, יש בו חדא לטיבותא שאינו בורח, וחדא לריעותא שאין משתעבדין בו כ"כ בעבודת פרך יען נתגדל עמהם, וזה שאנו אומרים לרבנו של עולם, אנה ה', אני עבדך - בבחינת מקנת כסף שעובד בכל יכולתו, וגם אני עבדך בן אמתך - הנני יליד בית, אינני בורח מתחת ידך ותמיד אני תחת ממשלתך, ולכן אינני צריך למוסרות ושלשלאות.

והנה יש ב' בחינות של מוסרות ושלשלאות, לטב ולמוטב. דאיתא בגמרא (נדרים לב:) על הפסוק (קהלת ט, יד) 'עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים' - 'עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים אלו עונות', שהיצר הרע מסבב את האדם בנסיונותיו, וזה בית האסורים. וכתב בפרשתן (לט, כ) 'ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל בית הסהר מקום אשר אסורי המלך אסורים ויהי שם בבית הסהר', ולכאורה אם 'ויתנהו אל בית הסהר' פשיטא ש'ויהי שם בבית הסהר', ומאי קמ"ל, אלא שיוסף הצדיק לפני שנתנוהו בבית הסהר, בשעת הנסיון היה בבית האסורים של היצר הרע, לכן הוצרך לכתוב 'ויהי שם בבית הסהר', כלומר ולא בבית האסורים של הנסיון.

וזה הרמז בטעם השלשלת על וימאן, שהרי אמרו חז"ל (סוטה לו:): 'באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון', ויוסף הצדיק אמר הנני ממאן בדבר עבירה בכח השלשלת, אבער מיר דארף מען נישט בינדען די הענט מיט אייזענע קייטען, אונז זענען אנגעבינדען מיט א אנדערע סארט קייט, שלשלת הדורות, אונז זענען געבוירען דא און שייך צו דא. לנו בני יעקב ויוסף, יש את הכח להיות מחובר עם שלשלת לאבות הק', ומכח שלשלת זו יש לנו את הכח להתגבר על הנסיון, ולצאת מבית האסורים של היצר הרע, ואין צורך למוסרות. צריך לזכור שהבית האסורים של היצר הרע אינו אלא דמיון,

איננו מחוברים לקשר השקרי של היצר הרע, אלא אנו מחוברים לחיבור אמיתי, שייכות וקשר לרבנו של עולם.

עומדים אנו בנר ב' דחנוכה, וקוראים בו 'ביום השני הקריב נתנאל בן צוער' (נשא ז, יח), והטעם שיששכר הקריב השני - לפני שאר כל השבטים, פירש רש"י (שם, יט) 'בשביל ב' דברים זכה להקריב שני לשבטים, אחת שהיו יודעים בתורה שנאמר (דה"א יב, לג) 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים', ואחת שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו, וביסודו של ר' משה הדרשן מצאתי אמר רבי פנחס בן יאיר נתנאל בן צוער השיאן עצה זו'. אבל עם כל זאת, לא הקריב ביום הראשון, אלא ביום הראשון הקריב נחשון בן עמינדב לשבט יהודה, כי בראש ובראשונה הוא הכח של מסירות נפש, וכמ"ש חז"ל (במ"ד יג, ז) שנחשון זכה להקריב תחלה, משום שירד תחלה לים, ואמר הקב"ה למשה מי שקידש את שמי בים הוא יקריב תחלה. שהכח של מסירות נפש הוא לפני תורה ולפני נותני העצה.

וכן בית המקדש נבנה במקום העקידה, כי הוא המקום של מסירות נפש, וכהך מעשה שפעם אחת נפגש הכתב סופר זצ"ל עם הדברי חיים מצאנז ז"ע בעיירת מרפא, ודיברו ביניהם, לפתע עבר שם הצמח צדיק מויזניץ ז"ע, והפסיק הדברי חיים את דיבורו עם הכתב סופר ופנה לתת שלום לצמח צדיק, לאחר זמן פגש רבי שמעון סופר מקראקא את הדברי חיים, ואמר לו שלאחיו הכתב סופר נגרמה חלישות הדעת מכך שעזבו, אמר לו הדברי חיים לכשאפגוש אותו אפייסו, ואכן כשפגשו אמר לו הדברי חיים מה טעם בנין בית המקדש נבנה על הר המוריה ולא על הר סיני שניתנה עליו תורה, אלא שהר המוריה בו פשט יהודי צווארו במסירות נפש ממש למות למען שמו ית' הוא מקום יותר חשוב, דעו לכם כי הצמח צדיק הוא יהודי המוסר נפשו למען שמו ית' יומם ולילה, ובזה פייסו.

הקרבת של מסירת הרצונות לה' וזביחת היצר ביד כל אדם להקריב מידי יום ביומו להשי"ת, ולכל אחד יש את הכח והיכולת להתגבר, וחנוכה, בזמן של קיום מצוה, יכולים להתעלות שיהיה לנו שיכות לאור של המצוה, להתקשר אל המצוה, לקיימה מתוך חשק ווארימקייט.

יעזור השי"ת שהמצוה תאיר לנו, ויקויים בנו נר מצוה ותורה אור, און מ'זאל האבען גוט געדינט דעם אייבערשטען אזוי וויא עס דארף צו זיין, ושנזכה תמיד לחוש 'אנה ה' כי

אני עבדך אני עבדך בן אמתך', שטענדיג געדענקען פון איבערשטען, לעבען מיטען אייבערשטען, מיט א חביבות פון מצוה, און זוכה זיין צו אלע גוטע השפעות.

להיים אחרי שחרית נר ד' דחנוכה, לכבוד הנחת תפלין:

ידוע שלכל איש ישראל יש ג' מצוות שהם אות ועדות לישראל שהם עבדים להקב"ה, מילה ושבת ותפילין, מילה דכתיב (לך יז, יא) 'ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם', שבת דכתיב (כי תשא לא, יז) 'ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם', ותפילין דכתיב (בא יג, טז) 'והיה לאות על ידכה'. וכתב הסמ"ג (עשין מצוה ג) דעל פי שנים עדים יקום דבר, כל אחד מישראל אינו יהודי שלם אא"כ יש לו שני עדים שהוא יהודי, הלכך (עי' מנחות לו: ועירובין צו:) בשבת ויום טוב שנקרא שבת, פטור אדם מלהניח תפילין, כי די שיש לו שני עדים שהוא יהודי - עדות שבת ועדות מילה, אבל בחול חייב כל אדם להניח תפילין, כדי שיהא לו שני עדים - אות תפילין עם אות המילה, וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי [וכ"כ רבינו בחיי לך יז, כד. ועי' מהרש"א ברכות יד: ומגילה טז:], ועד כדי שדנו האחרונים דלכאורה לפי טעם זה, היה מקום לומר שמי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת (עי' תרומת הדשן פסקים סי' קח, שו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים שלד, פמ"ג אר"ח סי' כט משב"ז סק"ב, וברכי יוסף ומחזיק ברכה סי' לא).

והנה במשך הדורות גזרו הגויים כנגד הג' אותות, שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם (מעילה יז), וכן פעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו (שבת מט), וכן המן גזר על מילה ותפילין ויר"ט (עי' מגילה טז: ורש"י ד"ה זו מילה), ויר"ט ג"כ נקרא שבת שהוא אות [כנ"ל בסמ"ג], והמן התנגד גם לשבת, שטען על היהודים 'דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י כדאיתא בגמרא (מגילה ג:), ופירש רש"י שבת היום פסח היום. ואילו היונים גזרו על שבת חודש ומילה, ולא מצינו שגזרו על תפילין, וטעמא בעי (עי' מנות הלוי אסתר ח, טז, ועי' רמ"ע מפאנו מאמר הנפש ח"ה פרק א).

ויל' דאיתא בספה"ק ששמן מרמז לחכמה (עי' מנחות פה:), וטמא כל השמנים היינו המחשבות שבראש (עי' שפ"א חנוכה תרל"ה ליל ה', ועי' אמרי אמת תרע"ד ליל ד ועוד), וכאן שקלקלו מחשבת בני ישראל הרי בזה הם התנגדו למהות ופנימיות מצות תפילין, כי אם מניחים תפילין עם מחשבות שאינם טהורות, אזי הנחת התפילין חסרת ערך [ועי' בית

יוסף (א"ח סי' לח) על מחשבות שאינן טהורות בשעת הנחת תפילין, כשמניחים תפילין צריכים לזכור, שאמנם צריכים את גוף מעשה המצוה, ובכוונה בלבד אין יוצאים ידי חובת מצות תפילין, כי אי אפשר שיהיה לנו אור המצוה בלי מעשה המצוה, אבל גם הנחה לבד לא מספיקה, כי העיקר היא הכונה וההרגשה שבלב, מה שבכל יום ויום משעבדים את הלב לרבונו של עולם כשמניחים תפילין, וזהו עיקר המצוה.

היום נשיא לבני ראובן, איתא בגמרא (סוטה ז): 'יהודה הודה ולא בוש, ראובן הודה ולא בוש', ויש להבין הלשון 'הודה ולא בוש', דאם קאי על בושה מבני אדם, הרי מי שאינו רוצה להודות הוא מחמת שאם יודה הוא עלול להתבייש במעשיו, ודייקא אחרי שמודה הוא מתבייש, והול"ל: הודה **למרות** שבוש.

אלא יש לפרש 'בוש': בושה מקונו יתברך, כי כשנמנע מלהודות מפני בושתו מהבריות, צריך להיות לו בלב הרגשה של בושה מרבונו של עולם, היתכן שבפניו לא בוש להמנע מוידוי? וכשמתגבר ומודה אין לו זה [וע"ד הפשט 'ולא בוש' היינו שלא החשיב הבושה מהבריות, ולא נמנע מלהודות מחמתה].

